

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Over de grens van de onrechtmatige daad: een onderzoek naar de plaats van de rechtvaardiging in het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht

Franke, M.E.

Citation

Franke, M. E. (2022, January 12). *Over de grens van de onrechtmatige daad: een onderzoek naar de plaats van de rechtvaardiging in het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*. Meijers-reeks. Boom juridisch. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3249631>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3249631>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Verkort aangehaalde literatuur

Lijst van de belangrijkste werken waarnaar is verwezen, bijgewerkt tot 1 oktober 2021.

Abas, *Rechterlijke matiging* 2014

P. Abas, *Rechterlijke matiging van schulden* (Mon. BW A16), Deventer: Kluwer, 2014.

Ahsmann, *Van 'delictum' tot 'delict'* 1995

M.J.A.M. Ahsmann, 'Van "delictum" tot "delict"' in: *Over de grenzen van strafrecht en burgerlijk recht* 1995, p. 11-22.

Alexy, *Theorie der juristischen Argumentation* 1983

R. Alexy, *Theorie der juristischen Argumentation. Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung* (erste Auflage), Frankfurt: Suhrkamp Verlag 1983.

Ars Aequi-special 2013

Privatisering van het strafrecht, Bijzonder nummer *Ars Aequi* 2013.

Asser, *Salomo's wijsheid* (oratie) 1992

W.H.D. Asser, *Salomo's wijsheid. Hoor en wederhoor: een rechterlijk oor voor partijen* (oratie Nijmegen), Arnhem: Gouda Quint 1992.

Asser/Hartkamp 3-I 2019

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Vermogensrecht algemeen. Deel I Europees recht en Nederlands vermogensrecht, vierde druk*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Asser/Hartkamp I 1996

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Verbintenissenrecht, Deel I, De verbintenis in het algemeen, tiende druk*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1996.

Asser/Hartkamp II 1993

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Verbintenissenrecht, Deel II, Algemene leer der overeenkomsten, negende druk*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993.

Asser/Hartkamp III 1998

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Verbintenissenrecht, Deel III, De verbintenis uit de wet, tiende druk*, Deventer: Kluwer 1998.

*Asser/Hartkamp III** 1986

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Verbintenissenrecht, Deel III, De verbintenis uit de wet volgens het nieuwe Burgerlijk Wetboek, zevende druk*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1986.

Asser/Hartkamp 4-III 1994

A.S. Hartkamp, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4. Verbintenissenrecht. Deel III. De verbintenis uit de wet, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994.

Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II 2013

A.S. Hartkamp & C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel II. De verbintenis in het algemeen, tweede gedeelte, Deventer: Wolters Kluwer 2013.

Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-III 2014

A.S. Hartkamp & C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel III. Algemeen overeenkomstenrecht, Deventer: Kluwer 2014.

Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-IV 2015

A.S. Hartkamp & C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel IV. De verbintenis uit de wet, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Asser/Rutten III 1983

L.E.H. Rutten, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Verbintenissenrecht, De verbintenis uit de wet, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1983.

Asser/Scholten Algemeen deel 1974*

P. Scholten, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Algemeen Deel*, Deventer: Kluwer 1974.

Asser/Sieburgh 6-I 2020

C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel I. De verbintenis in het algemeen, eerste gedeelte, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Asser/Sieburgh 6-II 2017

C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel II. De verbintenis in het algemeen, tweede gedeelte, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Asser/Sieburgh 6-IV 2019

C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel IV. De verbintenis uit de wet, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

*Asser/Vranken Algemeen deel** 1995*

J.B.M. Vranken, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Algemeen Deel**, Deventer: Kluwer 1995.

Asser Procesrecht/Asser 3 (Bewijs) 2017

W.D.H. Asser, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Procesrecht deel 3, Bewijs, Deventer: Kluwer 2017.

Asser Procesrecht/Bakels, Hammerstein & Wesseling-van Gent

F.B. Bakels, A. Hammerstein & E.M. Wesseling-van Gent, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Procesrecht deel 4, Hoger beroep, Deventer: Kluwer 2018.

Bakels, *Schadevergoeding na een gestrande strafvervolgning* 2006

F.B. Bakels, 'Schadevergoeding na een gestrande vervolging, HR 13 november 1998, NJ 1999, 100 (Granaria)', in: A. van Duijvendijk-Brand e.a. (red.), *Variatie in cassatie, Opstellen aangeboden aan prof.mr. H.A. Groen*, Deventer: Kluwer 2006, p. 23-35.

Bakker, *Toestemming als rechtvaardiging* 2017

S.R. Bakker, 'Toestemming als rechtvaardiging: zelfbeschikking in het strafrecht?', *AAe* 2017, p. 177-187.

Bakker, *(On)geschreven excepties* 2020

S. R. Bakker, '(On)geschreven excepties', *Strafblad* 2020, p. 225-231.

Bakker & Postma, *Volenti non fit iniuria* 2019

S.R. Bakker en L. Postma, 'Volenti non fit iniuria. Over de betekenis van de toestemming in het (medisch) strafrecht', *Strafblad* 2019/3, p. 20-29.

Von Bar, *European Law of Torts* 1 1998

C. von Bar, *The Common European Law of Torts (Volume One). The core areas of Tort Law, its Approximation in Europe, and its accommodation in the Legal System*, Oxford: Clarendon Press 1998.

Von Bar, *European Law of Torts* 2 2000

C. von Bar, *The Common European Law of Torts (Volume Two). Damage and Damages, Liability for and without Personal Misconduct, Causality and Defences*, Oxford: Clarendon Press 2000.

Von Bar, *Gemeineuropäisches Deliktsrecht II* 1999

C. von Bar, *Gemeineuropäisches Deliktsrecht, Zweiter Band, Schaden und Schadenersatz, Haftung für und ohne eigenes Fehlverhalten, Kausalität und Verteidigungsgründe*, München: C.H. Beck 1999.

Barendrecht, *Recht als model* (diss.) 1992

J.M. Barendrecht, *Recht als model van rechtvaardigheid. Beschouwingen over vage en scherpe normen, over binding aan het recht en over rechtsvorming* (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 1992.

Barkhuysen & Van Emmerik, *Zorgplichten volgens de HR en het EHRM* 2019

T. Barkhuysen & M.L. van Emmerik, 'Zorgplichten volgens de Hoge Raad en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens: van Lindenbaum/Cohen via Kelderluik en Öneriyildiz naar Urgenda?', *RMThemis* 2019, p. 43-54.

Van Bemmelen/Van Hattum I, 1953

J.M. van Bemmelen & W.F.C. van Hattum, *Hand- en leerboek van het Nederlandse strafrecht, Deel I, Algemene leerstukken*, 's-Gravenhage: Nijhoff 1953.

Bijlsma, *Eichmann, moreel oordelen en strafuitsluitingsgronden* 2020

J. Bijlsma, 'Eichmann, moreel oordelen en strafuitsluitingsgronden', *Strafblad* 2020, p. 176-184.

Bloembergen, *Schadevergoeding* (diss.) 1965

A.R. Bloembergen, *Schadevergoeding bij onrechtmatige daad* (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 1965.

Bloembergen, *Toestemming* 1971

A.R. Bloembergen, *Toestemming: een eenzijdige rechtshandeling*, Deventer: Kluwer 1971.

- Bloembergen, *Schadevergoeding* (Mon.) 1982
 A.R. Bloembergen, *Schadevergoeding: algemeen, deel 1* (Monografie Nieuw BW nr. B34), Deventer: Kluwer 1982.
- Bloembergen, *Boekbespreking* 1991
 A.R. Bloembergen, 'Boekbespreking diss. Van Dam', *WPNR* 1991/5994, p.128-132.
- Bloembergen, *Centauren* 1992
 A.R. Bloembergen, 'Centauren in 6.3? Iets over rechtmatige en onrechtmatige daden', in: A.R. Bloembergen (red.), *Als een goed huisvader. Opstellen aangeboden aan J.H. Nieuwenhuis*, Deventer: Kluwer 1992.
- Van Boeschoten, *Preadvies* NJV 1964
 C.D. van Boeschoten & V.A.D.M. van Haren, 'Preadviezen. In welke gevallen dient de wetgever de rechter te verplichten of hem de bevoegdheid te geven de verplichting tot schadevergoeding wegens wanprestatie of onrechtmatige daad te matigen?', Deventer: WoltersKluwer, 1964, p. 125-210.
- Bolt & Lensing, *Privaatrechtelijke boete* 1993
 A.T. Bolt & J.A.W. Lensing, *Privaatrechtelijke boete*, Deventer: Kluwer 1993.
- Van Boom, *Verrijkingsafdracht en aansprakelijkheid* 2002
 W.H. van Boom, *Verrijkingsafdracht en aansprakelijkheid*, in: W.H. van Boom & M.H. Wissink, *Aspecten van ongerechtvaardigde verrijking. Preadviezen voor de Vereniging voor Burgerlijk Recht*, Deventer: Kluwer 2002.
- Boonekamp, *Dwingende bewijskracht* 2008
 Boonekamp, 'Dwingende bewijskracht van strafonmissen en tegenbewijs', *TCR* 2008/4, p. 117-122.
- Brahn/Reehuis, *Zwaartepunten van het vermogensrecht* 2015
 O.K. Brahn & W.H.M. Reehuis, *Zwaartepunten van het vermogensrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.
- Bregstein, *Ongegronde vermogensvermeerdering* (diss.) 1927
 M.H. Bregstein, *Ongegronde vermogensvermeerdering* (diss. Amsterdam UvA), Amsterdam: H.J. Paris 1927.
- Bregstein, *De arresten van de Hoge Raad* 1951
 M.H. Bregstein, 'De arresten van de Hoge Raad van 19 Maart 1943 en 18 Februari 1944 en het leerstuk van de onrechtmatige daad', *RMThemis* 1951, p. 273-305.
- Bronkhorst, *Overmacht* (diss.) 1952
 C. Bronkhorst, *Overmacht in het strafrecht (De la force majeure en droit pénal)* (diss. Utrecht), Utrecht/Nijmegen: Dekker & Van de Vegt, 1952.
- Bruins, *Rechtsgrond van schadevergoeding* (diss.) 1906
 G.W.J. Bruins, *Een onderzoek naar de rechtsgrond van schadevergoeding* (diss. Leiden), Den Haag 1906.
- Cane, *Atiyah's Accidents* 2018
 P. Cane & J. Goudkamp, *Atiyah's accidents, compensation and the law*, Cambridge: Cambridge University Press 2018 (online versie).
- Cardascia, *La place du talion* 1979
 G. Cardascia, 'La place du talion dans l'histoire du droit pénal à la lumière des droits du Proche-Orient ancien', in: *Mélanges offerts à Jean Dauvillier*, Toulouse: Centre d'histoire juridique méridionale 1979.

- Cornelis, *Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht* I 1989
 L. Cornelis, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht, Deel I*, Antwerpen: Maklu 1989.
- Cornelis & Van Ommeslaghe, *Les faits justificatifs* 1984
 L. Cornelis & P. Van Ommeslaghe, 'Les 'faits justificatifs' dans le droit belge de la responsabilité aquilienne, in : *In memoriam Jean Limpens*, 1984, p. 265-287.
- Corstens/Borgers & Kooijmans, *Nederlands strafprocesrecht* 2021
 G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, tiende druk, bewerkt door M.J. Borgers en T. Kooijmans, Deventer: Wolters Kluwer 2021.
- Crijns, *Strafrechtelijke overeenkomst* (diss.) 2010
 J.H. Crijns, *De strafrechtelijke overeenkomst. De rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak tussen publiek- en privaatrecht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2010.
- Crijns, *Overeenkomsten binnen het strafrecht* 2013
 J.H. Crijns, 'Overeenkomsten binnen het strafrecht', in: *Ars Aequi-special* 2013, p. 538-545.
- Van Dam, *Zorgvuldigheidsnorm* (diss.) 1989
 C.C. van Dam, *Zorgvuldigheidsnorm en aansprakelijkheid. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar plaats, inhoud en functie van de zorgvuldigheidsnorm bij de aansprakelijkheid voor letsel- en zaakschade* (diss. Utrecht), Deventer 1989.
- Van Dam, *Aansprakelijkheid voor nalaten* 1995
 C.C. van Dam, *Aansprakelijkheid voor nalaten. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar plaats en inhoud van zorgvuldigheidsnormen die verplichten tot een doen, Preadvis uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking*, Deventer: Kluwer 1995.
- Van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht* 2000
 C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2000.
- Van Dam, *Zinledige 'osvo-criterium'* 2001
 C.C. van Dam, 'Het zinledige 'osvo-criterium. Pleidooi tegen het gebruik van de terminologie ongelukkige samenloop van omstandigheden', *Verkeersrecht* 2001/5, p. 139-142.
- Van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht* 2020
 C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2020.
- Van Damme, *Becomentarieerd Wetboek Gerechtelijk recht* 1999-2000
Becomentarieerd Wetboek Gerechtelijk recht, bijgewerkt door Kurt Van Damme, Gent: Mys & Breesch 1999-2000.
- Deutsch, *Allgemeines Haftungsrecht* 1996
 E. Deutsch, *Allgemeines Haftungsrecht* (2., völlig neugestaltete und erweiterte Auflage), Köln: Heymann 1996.
- Deutsch, *Deliktsrecht* 2002
 E. Deutsch & H.-J. Ahrens, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen. Schadenersatz. Schmerzensgeld*, (4., völlig überarbeitete und erweiterte Auflage), Köln: Heymanns Verlag 2002.
- Dias & Markesinis, *Tort Law* 1989
 R.W.M. Dias & B.S. Markesinis, *Tort Law*, second edition, Oxford: Clarendon Press 1989.

Digesten

- Corpus Iuris Civilis Tekst en Vertaling, II, Digesten 1-10 (Boek 9 vertaling: R. Feenstra en J.E. Spruit), Zutphen/'s-Gravenhage 1994.
- Van Dijk & Van Hoof, *European Convention on Human Rights* 2018
- P. van Dijk, F. van Hoof, A. van Rijn, L. Zwaak (red.), *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights* (Fifth edition), Antwerpen: Intersentia 2018.
- Dobbs, *The Law of Torts* 2000
- D.B. Dobbs, *The Law of Torts*, St. Paul, Minneapolis: West Group, 2000.
- Dolman, *Overmacht* (diss.) 2006
- M.M. Dolman, *Overmacht in het stelsel van strafuitsluitingsgronden* (diss. Amsterdam UvA), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2006.
- Doomen, *Hollende kleurling* 2009
- J. Doomen, *De hollende kleurling. Het Nederlandse strafrecht in tien verhalen*, Amsterdam: Contact 2009.
- Dreissen, *Het bewijs van excepties* 2020
- W.H.B. Dreissen, *Het bewijs van excepties*, Strafol 2020, p. 232-238.
- H. Drion, *Functies van rechtsregels* 1973
- H. Drion, 'Functies van rechtsregels in het privaatrecht', in: J.F. Glastra van Loon e.a. (red.), *Speculum Langemeijer. 31 rechtsgeleerde opstellen*, Zwolle: Tjeenk Willink 1973, blz. 49-61.
- H. Drion, in: *2000 weken rechtspraak* 1978
- H. Drion, 'Noot onder HR 23 november 1956', in: C.R.C. Wijckerheld Bisdom, *2000 weken rechtspraak: Arresten van de Hoge Raad der Nederlanden gewezen in zaken, bepleit door mr. C. R. C. Wijckerheld Bisdom, advocaat : Vanuit het perspectief van het jaar 1977 geannoteerd door oorspronkelijke annotatoren, aanhoorders, tegenpleiters, compagnons en medewerkers, collega's en vrienden en hem aangeboden ter gelegenheid van zijn 70e verjaardag op 31 januari 1978*, Zwolle: Tjeenk Willink 1978.
- H. Drion & Solomonson, *Preadvies NJV* 1957
- H. Drion & L. Solomonson, 'Dient de wet regelen te bevatten omtrent bedingen tot beperking of opheffing van aansprakelijkheid, en zo ja, welke?', *Handelingen NJV* 1957 Nederlandse Juristenvereniging, Deventer: Wolters Kluwer, 1957.
- J. Drion, *Een nieuwe koers* 1947
- J. Drion, 'Een nieuwe koers in 's Hoogen Raads Jurisprudentie over de onrechtmatige daad', *WPNR* 1947/3992-3996, p. 245-280.
- Van Dunne, *Normatieve uitleg van rechtshandelingen* (diss.) 1971
- J.M. van Dunne, *Normatieve uitleg van rechtshandelingen. Een onderzoek naar de grondslagen van het geldende verbintenissenrecht* (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 1971
- Ebert, *Talion und Spiegelung* 1987
- U. Ebert, 'Talion und Spiegelung im Strafrecht', in: W. Küper, I. Puppe & K. Lackner, *Festschrift für Karl Lackner: Zum 70. Geburtstag am 18. Februar 1987*, Berlin etc.: Walter de Gruyter 1987, p. 399-422.
- Eggen, *Over het wezen van misbruik van recht* 1947
- J. Eggen, 'Over het wezen van het misbruik van recht', *WPNR* 1947/3989-3991 VPO deel 2, Alphen aan den Rijn 1959, p. 116-132.

- Van Eikema Hommes, *Beschouwingen over juridische causaliteit* 1965
H.J. van Eikema Hommes, 'Enige beschouwingen over juridische causaliteit, toerekening, recht- en onrechtmatigheid, schuld en risico', *RMThemis* 1965/I-II.
- Van Eikema Hommes, *Elementaire grondbegrippen* 1983
H.J. van Eikema Hommes, *De elementaire grondbegrippen der rechtswetenschap. Een juridische methodologie*, Deventer: Kluwer 1983.
- Engelen, *Rol van de wettelijke gedragsnorm* 1986
B.J. Engelen, 'De rol van de wettelijke gedragsnorm bij het onrechtmatigheidsoordeel op grond van artikel 1401 BW', *RMThemis* 1986, p. 208-224.
- Epstein, *Torts* 1999
R.A. Epstein, *Torts*, New York: Aspen Law & Business 1999.
- Feenstra, *Romeinsrechtelijke grondslagen* 1990
R. Feenstra, *Romeinsrechtelijke grondslagen van het Nederlands privaatrecht*, Leiden: Universitaire Pers Leiden 1990.
- Feldbrugge, *Tussen theologie en medicijnen* (oratie) 1968
F.J.M. Feldbrugge, *Tussen theologie en medicijnen. Recht als regels en recht als proces* (oratie Leiden), Leiden: Sijthoff 1968.
- Felix & Schild, *Stelplicht, bewijslastverdeling en de civiele vordering* 2019
I. Felix & A. Schild, 'Stelplicht, bewijslastverdeling en de civiele vordering van de benadeelde partij in het strafproces', *NJB* 2019, p. 850-857.
- Festschrift Karl Lackner* 1987
W. Küper, I. Puppe & K. Lackner, *Festschrift für Karl Lackner: Zum 70. Geburtstag am 18. Februar 1987*, Berlin etc.: Walter de Gruyter 1987.
- Feteris, *Redelijkheid in juridische argumentatie* 1994
E.T. Feteris, *Redelijkheid in juridische argumentatie. Een overzicht van theorieën over het rechtvaardigen van juridische beslissingen*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994.
- Fikentscher & Heinemann, *Schuldrecht* 2006
W. Fikentscher & A. Heinemann, *Schuldrecht, 10., völlig neu bearbeitete Auflage*, Berlin: De Gruyter Recht 2006.
- Flour & Aubert, *Les Obligations* 2 1997
J. Flour & J. Aubert, *Les Obligations. Tome 2: Le fait juridique* (septième édition), Paris : Armand Colin 1997.
- Franke, *Risico-aanvaarding of eigen schuld?* 1989
M.E. Franke, 'Risico-aanvaarding of eigen schuld?', *Kwartaalbericht NBW* 1989/3, p. 90-91.
- Franke, *Schadevergoeding na binnentreden* 1991
M.E. Franke, 'Schadevergoeding na het binnentreden van woningen: een reactie', *AA* 1991/11, p. 1027-1032.
- Franke, *Doel van het subjectieve recht* 1996
M.E. Franke, 'Het doel van het subjectieve recht', in: M.E. Franke e.a. (red.), *Onrechtmatige daad* (BWKJ 1996), Deventer: Gouda Quint 1996, p. 129-145.
- Franke, *De rechtvaardigingsgrond* 2009
M.E. Franke, 'De rechtvaardigingsgrond in strafrecht en burgerlijk recht', *Nieuwenhuisbundel* 2009, Deventer: Kluwer 2009, p. 507-522.

- Freeman, *Dialectics and the Macrostructure of Arguments* 1991
 J.B. Freeman, *Dialectics and the Macrostructure of Arguments. A Theory of Argument Structure*, Berlijn/New York: Foris 1991.
- Fuchs, *Deliktsrecht* 2004
 M. Fuchs, *Deliktsrecht*, Berlijn/Heidelberg: Springer 2004.
- Fuller, *De zaak van de grotverkenners* (vert.) 2021
 L.L. Fuller, *De zaak van de grotverkenners. Een vertaling van The case of the Speluncan Explorers*, vertaald door J. van Laarhoven, beschouwd door B. van Roermund, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2021.
- Geelhand & Verbeeck, *Risico-aanvaarding* 1981-1982
 N. Geelhand & Ph. Verbeeck, 'Risico-aanvaarding, een nieuwe uitsluitingsgrond van extracontractuele aansprakelijkheid?', *RW* 1981-82, p. 1921-1954.
- Gerards, *Belangenafweging* (oratie) 2006
 J.H. Gerards, *Belangenafweging bij rechterlijke toetsing aan fundamentele rechten* (oratie Leiden), Alphen aan den Rijn: Kluwer 2006.
- Gerards, *Rechtsvinding door het EHRM* 2006
 J.H. Gerards, 'Rechtsvinding door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens', *NJCM-bull.* (31) 2006/1.
- Gerards, *Gronden van discriminatie – de wenselijkheid van open en gesloten opsommingen* 2008
 J.H. Gerards, 'Gronden van discriminatie – de wenselijkheid van open en gesloten opsommingen', in: C. Bayart, S. Sottiaux & S. van Drooghenbroeck (red.), *De nieuwe federale antidiscriminatiewetten – Les nouvelles lois luttant contre la discrimination* (online versie) 2008.
- Gerards & Senden, *Fundamental rights* 2009
 J.H. Gerards & H.C.K. Senden, 'The structure of fundamental rights and the European Court of Human Rights', *ICON* (7) 2009/4.
- Van Gerven, *Verbintenissen uit de wet* 1996
 W. van Gerven, *Verbintenissenrecht. Boekdeel 2: Verbintenissen uit de wet*, Leuven: Acco 1996.
- Van Gerven, *Verbintenissenrecht* 2006
 W. van Gerven m.m.v. S. Covemaeker, *Verbintenissenrecht*, Tweede, herwerkte uitgave, Leuven/Voorburg: Acco 2006.
- Giesen, *Aansprakelijkheid na een nalaten* 2004
 I. Giesen, *Aansprakelijkheid na een nalaten* (Studiekring Offerhaus) 2004.
- Glastra van Loon, *Norm en handeling* (diss.) 1956
 J.F. Glastra van Loon, *Norm en handeling. Bijdrage tot een kentheoretische fundering der sociale wetenschappen* (diss. Leiden), Haarlem: De Erven F. Bohn 1956.
- Goedmakers, *Overmacht* (diss.) 1998
 A.J. Goedmakers, *Overmacht bij overeenkomst en onrechtmatige daad* (diss. Rotterdam), Arnhem: Gouda Quint 1998.
- Groenbundel 2006
 A.van Duijvendijk-Brand e.a. (red.), *Variatie in cassatie, Opstellen aangeboden aan prof.mr. H.A. Groen*, Deventer: Kluwer 2006.

- Groeneveld-Tijssens, *De verklaring voor recht* (diss.) 2015
N.E. Groeneveld-Tijssens, *De verklaring voor recht* (diss. Tilburg), Deventer: Wolters Kluwer 2015.
- Grotius-Pothier Onderzoeksgroep, *Een rechtsvergelijkende analyse* 2020
Grotius-Pothier Onderzoeksgroep, 'Een rechtsvergelijkende analyse van de Belgische hervorming van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht: enkele suggesties voor wetgever en rechter', *Revue Générale de Droit Civil Belge* (TBBR/RGDC) 2020/3, p. 122-141.
- GS Onrechtmatige daad
Groene Serie Onrechtmatige daad, 'commentaar op artikel 6:162 BW', in: C.J.J.M. Stolk (red.), *Groene Serie Onrechtmatige daad*, diverse auteurs, Deventer: Wolters Kluwer
- De Haan, *Rechtskundige significa* (diss.) 1916
J. I. de Haan, *Rechtskundige significa en hare toepassing op de begrippen: "aansprakelijk, verantwoordelijk, toerekeningsvatbaar"* (diss. Amsterdam UvA), Amsterdam: W. Versluys 1916.
- Ter Haar, *Grondslag en grenzen van noodweer(exces)* 2020
Ter Haar, 'Grondslag en grenzen van noodweer(exces)', *Strafblad* 2020, p. 185-192.
- Van Haersolte, *De mens en het zijne* 1984
R.A.V. van Haersolte, *De mens en het zijne: Rechtsfilosofische bijdragen van Arent van Haersolte*, Zwolle: Tjeenk Willink 1984.
- Van Hamel/Van Dijk 1927
G.A. van Hamel, *Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht* (vierde druk, bijgewerkt door J.V. van Dijk), Haarlem; 's-Gravenhage: De Erven F. Bohn; Belinfante 1927.
- Hart, *The Ascription of Responsibility and Rights* 1963
H.L.A. Hart, 'The ascription of Responsibility and Rights', in: *Logic and Language* (first series), edited with an introduction by Antony Flew, Oxford: Basil Blackwell 1951, gebr. uitg.: (fifth imp.) 1963.
- Hart, *Punishment and Responsibility* 1968
H.L.A. Hart, *Punishment and Responsibility. Essays in the Philosophy of Law*, Oxford: Clarendon Press 1968.
- Hart, *Concept of Law* 2012
H.L.A. Hart, *The Concept of Law* (third edition, with a Postscript edited by Penelope A. Bulloch and Joseph Raz and with an Introduction and Notes by Leslie Green), Oxford: Clarendon Press 2012.
- Hartlief, *Ieder draagt zijn eigen schade* (oratie) 1997
T. Hartlief, *Ieder draagt zijn eigen schade. Enige opmerkingen over de fundamente van en ontwikkelingen in het aansprakelijkheidsrecht* (oratie Leiden), Deventer: Kluwer 1997.
- Hartlief, *Een vak apart* 2014
T. Hartlief, 'Een vak apart', *NJB* 2014, p. 2108.
- Hartlief, *Vooruitgang in het recht* 2019
Hartlief, 'Vooruitgang in het recht', *RMThemis* 2019, p. 18-25.

Hartlief, *Toerekening naar redelijkheid* 2020

T. Hartlief, 'Toerekening naar redelijkheid', in: C. Breedveld-de Voogd e.a. (red.) *Sluiterijd. Reflecties op het werk van Jaap Hijma*, Deventer: Wolters Kluwer, 2020.

Hazewinkel-Suringa, *Enige beschouwingen over overmacht* 1948

D. Hazewinkel-Suringa, 'Enige beschouwingen over de overmacht en de zin harer straffeloosheid', *Tijdschrift voor Strafrecht* (57) 1948, p. 141-236.

Hazewinkel-Suringa /Rommelink 1996

J. Rommelink, Mr. D. Hazewinkel-Suringa's *Inleiding tot de studie van het Nederlandse strafrecht* (15^e druk), Deventer: Gouda Quint 1996.

Hegel, *Grundlinien* 1820

G.W.F. Hegel's *Grundlinien der Philosophie des Rechts, mit einer Einleitung herausgegeben von G.J.P.J. Bolland*, Berlijn 1820, Leiden: A.H. Adriani 1902.

Van der Helm, *Het rechterlijk bevel en verbod* 2019

J.J. van der Helm, *Het rechterlijk bevel en verbod* (BBP nr. 19), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Hofmann, Drion & Wiersma, *Nederlands verbintenissenrecht* 1959

L.C. Hofmann, H. Drion & K. Wiersma, *Het Nederlands verbintenissenrecht. Deel 1, tweede gedeelte. De algemene leer der verbintenissen*, Groningen: Wolters 1959.

Hol, *Gewogen recht* (diss.) 1993

A.M. Hol, *Gewogen recht. Billijkheid en efficiëntie bij onrechtmatige daad* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1993.

Den Hollander, *De relativiteit van wettelijke normen* (diss.) 2016

P.W. den Hollander, *De relativiteit van wettelijke normen* (diss. Leiden), Den Haag: Boomjuridisch 2016.

Hommès, *Beschouwingen* 1965

H.J. Hommès, 'Enige beschouwingen over juridische causaliteit, toerekening, recht en onrechtmatigheid, schuld en risico' *RMThemis* 1965, p. 1-39 en 159-230.

't Hooft, *Beschouwingen over noodtoestand* (diss.) 1925

D.M. 't Hooft, *Beschouwingen over noodtoestand* (diss. Utrecht), Utrecht: P. Den Boer 1925.

Holtmaat, *Seksuele intimidatie* 1999

R. Holtmaat, 'Seksuele intimidatie op de werkplek: een onuitroeibaar kwaad?', *NJB* 1999, p. 1724-1728.

Houben, *Artikel 42 Sr.* (diss.) 1959

J.M. Houben, *Artikel 42 Wetboek van Strafrecht* (diss. Utrecht), Zwolle: Tjeenk Willink 1959.

De Hullu, *Materieel strafrecht* 2021

J. de Hullu, *Materieel strafrecht. Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

In memoriam Jean Limpens 1984

In memoriam Jean Limpens, Studiedagen aansprakelijkheidsrecht Gent 23-24 maart 1984, georganiseerd door het Interuniversitair centrum voor rechtsvergelijking, Erecomité H. Battifol e.a., Antwerpen: Kluwer rechtswetenschappen 1984.

Instituten Gaius

De instituten van Gaius, vertaald door J.E. Spruit en K.E.M. Bongenaar (Het erfdeel van de klassieke Romeinse juristen 1), tweede herziene druk, Zutphen 1994.

Instituten Iustinianus

Corpus Iuris Civilis Tekst en Vertaling, I, Instituten, vertaald door J.E. Spruit en K.E.M. Bongenaar, Zutphen/'s-Gravenhage 1993.

Jansen, *Noodweer als rechtvaardigingsgrond* 2004

C.J.H. Jansen, 'Noodweer als rechtvaardigingsgrond', RM Themis 2004, p. 120-126.

Jansen, *Lindenbaum/Cohen in historisch-rechtsvergelijkend perspectief* 2019

C.J.H. Jansen, 'De bestrijding van oneerlijke mededinging in de eerste decennia van de 20ste eeuw: Lindenbaum/Cohen in historisch-rechtsvergelijkend perspectief', RMThemis 2019, p. 3-10.

Jansen, *GS Onrechtmatige daad*, art. 6:162 BW

K.J.O. Jansen, Groene Serie Onrechtmatige daad, artikel 6:162 BW.

Jansen, *Drie modellen voor eigen schuld* 2020

R.H. Jansen, 'Drie modellen voor eigen schuld bij strafuitsluitingsgronden', in: *Strafmaat* 2020/4, p. 209-219.

Jansen, *In dubio pro re bij strafuitsluitingsgronden?* 2020

R.H. Jansen, 'In dubio pro re bij strafuitsluitingsgronden?', *NJB* 2020/216, p. 127-129.

Jauernig, *Kommentar Bürgerliches Gesetzbuch* 2009

O. Jauernig & C. Berger, *Bürgerliches Gesetzbuch: Mit Allgemeinem Gleichbehandlungsgesetz (Auszug): Kommentar* (13., Aufl. ed.), München: Beck 2009.

Jescheck & Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts* 1996

H. Jescheck & T. Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil* (5. vollständig neubearbeitete und erweiterte Auflage), Berlin: Dunker & Humblot 1996.

Jhering, *Geist des römischen Rechts I* 1878

R. von Jhering, *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, Erster Theil* (Vierte Auflage), Leipzig 1878.

Jironet, *De zitting als ritueel* 2020

D.F. Jironet, 'De zitting als ritueel', *Strafblad* 2020, p. 305-307.

Jocqué, *Naar een objectivering van de fout?* 2017

G. Jocqué, 'Naar een objectivering van de fout in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht?' In: *Verantwoord aansprakelijkheidsrecht, Liber amicorum Aloïs van Oevelen*, Antwerpen – Cambridge: Intersentia 2017, p. 373-383.

Jolowicz, *Grounds of Justification* 1984

J.A. Jolowicz, 'Grounds of Justification – English Law', in: *In memoriam Jean Limpens*, 1984, p. 223-248.

Jonsen & Toulmin, *The Abuse of Casuistry* 1988

A. R. Jonsen & S.E. Toulmin, *The Abuse of Casuistry. A History of Moral Reasoning*, Berkeley [etc.]: University of California Press 1988.

Jordaans, *Risico-aanvaarding, normaanpassing en eigen schuld* 1992

P. Jordaans, 'Over risico-aanvaarding, normaanpassing en eigen schuld', in: J.J.A. Jetten, R.M.J.F. Timmers & T.M. Faut, *Ius novae curiae, lustrumbundel Meesterlijk*, Maastricht 1992, p. 37-44.

Jörg, Kelk & Klip, *Strafrecht met mate* 2019

N. Jörg, C. Kelk & A.H. Klip, *Strafrecht met mate*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Kaser-Hackl, *Das römische Zivilprozessrecht* 1996

M. Kaser & K. Hackl, *Das römische Zivilprozessrecht*, München: Beck 1996.

Kelk & De Jong, *Materieel strafrecht* 2019

C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek materieel strafrecht*, Deventer: Kluwer 2019.

Klaassen, *Risico-aansprakelijkheid* (diss.) 1991

C.J.M. Klaassen, *Risico-aansprakelijkheid. De afdelingen 6.3.2 en 6.3.3 NBW, alsmede art. 31 Wegenverkeerswet* (diss. Nijmegen), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1991.

Knoops, *Psychische overmacht en rechtsvinding* (diss.) 1998

Knoops, *Psychische overmacht en rechtsvinding. Een onderzoek naar de strafrechtelijke, forensisch-psychiatrische en psychologische grenzen van psychische overmacht* (diss. Leiden), Deventer: Gouda Quint 1998.

Kolder, *Personenschade en zaakwaarneming* 2020

A. Kolder, 'Personenschade en zaakwaarneming', VR 2020, p. 359-362.

Van der Kooij, *Relativiteit, causaliteit en toerekening van schade* (diss.) 2019

D.A. van der Kooij, *Relativiteit, causaliteit en toerekening van schade* (diss. Rotterdam), R&P CA 21, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Kooijmans, *Op maat geregeld?* (diss.) 2002

T. Kooijmans, *Op maat geregeld? Een onderzoek naar de grondslag en de normering van de strafrechtelijke maatregel* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 2002.

Koopmans, *Het beslissingsmodel* 2017

F.A.J. Koopmans e.a., *Het beslissingsmodel van 348/350 Sv*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Kortmann, *Onrechtmatige overheidsbesluiten* (diss.) 2006

C.N.J. Kortmann, *Onrechtmatige overheidsbesluiten* (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 2006.

Kötz & Wagner, *Deliktsrecht* 2016

H. Kötz & G. Wagner, *Deliktsrecht* (13., neu bearbeitete Auflage. ed., Academia iuris), München: Verlag Franz Vahlen 2016.

Van der Kwaak, *Het rechtskarakter van het beslagrecht* (diss.) 1990

D.J. van der Kwaak, *Het rechtskarakter van het beslagrecht: Een analyse van een procesrechtelijk begrip aan de hand van een vergelijking met rechtsfiguren uit het burgerlijk recht, in het bijzonder met de zakelijke zekerheidsrechten, en met het faillissement* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1990.

Van der Kwaak, *De variërende status* 1997

D.J. van der Kwaak, 'De variërende status van rechtsbetrekkingen in het privaatrecht', WPNR 1997/6278, p. 481-486.

Van der Kwaak, *Risicoaanvaarding in spiegelbeeld* 1999

D.J. van der Kwaak, 'Risicoaanvaarding in spiegelbeeld. Nieuw perspectief voor risicoaanvaarding als rechtsbegrip ter fundering van toerekening van inbreukmakend gedrag dat achteraf onrechtmatig blijkt', WPNR 1999/6358, p. 402-406.

Kwakman, *Convergentie en divergentie* 2013

N.J.M. Kwakman, 'Convergentie en divergentie tussen strafrecht en civielrecht, in: Privatisering van het strafrecht', AA 2013/7, p. 528-537.

Laenens, *Handboek Gerechtelijk recht* 2016

J. Laenens e.a., *Handboek Gerechtelijk recht*, 4de ed. Antwerpen/Cambridge: Intersentia 2016.

Langemeijer, *Gerechtigheid* 1985

G.E. Langemeijer, *De gerechtigheid in ons burgerlijk vermogensrecht* (Studiepockets privaatrecht nr. 14), Zwolle: Tjeenk Willink 1985.

Langemeijer, *Veroorlopende normen* 1987

G.E. Langemeijer, 'De betekenis van veroorlopende normen in het strafrecht voor het privaatrecht', in: *Naar eer en geweten, Liber amicorum J. Rummelink*, Arnhem: Gouda Quint, 1987, p. 301-30.

Langemeijer & Schrage, *Gerechtigheid* 1994

G.E. Langemeijer & E.J.H. Schrage, *De gerechtigheid in ons burgerlijk vermogensrecht* (Studiepockets privaatrecht nr. 14), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994.

Lankhorst, *Relativiteit* (diss.) 1992

G.H. Lankhorst, *De relativiteit van de onrechtmatige daad* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1992.

Larenz, *Richtiges Recht* 1979

K. Larenz, *Richtiges Recht: Grundzüge einer Rechtsethik*, München: Beck 1979.

Larenz & Canaris, *Schuldrechts II/2* 1994

K. Larenz & C. Canaris, *Lehrbuch des Schuldrechts. Zweiter Band. Besonderer Teil* (13., völlig neuverfaßte Auflage), München: Beck 1994.

Larenz/Wolf/Neuner, *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts* 2012

J. Neuner, *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, vormals bearbeitet von M. Wolf, fortgeführt von J. Neuner, 10., vollständig neu bearbeitete Auflage des von Karl Larenz begründeten Werkes, München: Beck 2012.

Lawson, *Negligence* 1950

F.H. Lawson, *Negligence in the Civil Law*, Oxford: Clarendon Press 1950.

Lenckner, *Rechtfertigende Notstand* 1965

T. Lenckner, *Der rechtfertigende Notstand. Zur Problematik der Notstandsregelung im Entwurf eines Strafgesetzbuches* (E 1962), Tübingen: Mohr 1965.

Lindenbergh, *Smartengeld* (diss.) 1998

S.D. Lindenbergh, *Smartengeld* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1998.

Lindenbergh, *Vermogensrechtelijke remedies bij schending van fundamentele rechten* 2011

S.D. Lindenbergh, 'Vermogensrechtelijke remedies bij schending van fundamentele rechten 2011, in: EVRM en privaatrecht: is alles van waarde weerloos?', *preadvies VBR* 2011 (deel 2).

Lindenbergh, *Schadevergoeding* (Mon.) 2020

S.D. Lindenbergh, *Schadevergoeding: algemeen, deel 1* (Monografieën BW nr. B34), Deventer: Kluwer 2020.

Loenen, *Recht en het onvervulbare verlangen naar individuele gerechtigheid* 1996

T. Loenen, 'Recht en het onvervulbare verlangen naar individuele gerechtigheid. Over verfijning van regelgeving, vage of open normen en concrete toetsing aan grondrechten', *RM Themis* 1996, p. 123-136.

Loth, *Handeling en aansprakelijkheid* (diss.) 1988

M.A. Loth, *Handeling en aansprakelijkheid in het recht* (diss. Leiden), Arnhem: Gouda Quint 1988.

Van Maanen, *Onrechtmatige daad* (diss.) 1986

G.E. van Maanen, *Onrechtmatige daad: aspecten van de ontwikkeling en structuur van een omstreden leerstuk* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1986.

Van Maanen, *Onrechtmatige overheidsdaad* 2005

G.E. van Maanen & R. de Lange, *Onrechtmatige overheidsdaad: rechtsbescherming door de burgerlijke rechter* (Monografieën Privaatrecht nr. 3), Deventer: Kluwer 2005.

Van Maanen, *De impact van het EVRM op het privaatrecht. Een grote ver-van-mijn-bedshow?* 2011

G.E. van Maanen, 'De impact van het EVRM op het privaatrecht. Een grote ver-van-mijn-bedshow?', in: *EVRM en privaatrecht: is alles van waarde weerloos?*, *preadvies VBR* 2011 (deel 1).

Maatmanbundel 2008

A.G. Castermans e.a. (red.), *De maatman in het burgerlijk recht*, BWKJ 24, Deventer: Kluwer, 2008.

Machielse, *Noodweer in het strafrecht* (diss.) 1986

A.J.M. Machielse, *Noodweer in het strafrecht. Een rechtsvergelijkende en dogmatische studie* (diss. Amsterdam VU), Amsterdam: Stichting Onderzoek Recht en Beleid 1986.

't Mannetje, *Wie goed doet, goed ontmoet?* 2015

L. 't Mannetje, 'Wie goed doet, goed ontmoet? Over de aansprakelijkheid bij vriendendiensten', *AV&S* 2015, p. 210-217.

Markesinis & Deakin, *Tort Law* 2013

B.S. Markesinis, S.F. Deakin & A. Johnston, *Markesinis and Deakin's Tort Law* (7th ed.), Oxford: Clarendon Press 2013.

Matscher, *Methods of Interpretation of the Convention* 1993

F. Matscher, 'Methods of Interpretation of the Convention', in: *The European system for the Protection of Human Rights*, Dordrecht: Martinus Nijhoff 1993.

Meijers, *Algemene begrippen* 1948

E.M. Meijers, *Algemene leer van het burgerlijk recht. Deel 1, De algemene begrippen van het burgerlijk recht*, Leiden: Universitaire Pers Leiden 1948.

Merkel, *Kollision rechtmäßiger Interessen* 1895

R. Merkel, *Die Kollision rechtmäßiger Interessen und die Schadenersatzpflicht bei rechtmäßigen Handlungen. Im Hinblick auf den Entwurf eines Bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich in zweiter Lesung*, Straßburg: Trübner 1895.

Mevis, *Capita strafrecht* 2013

P.A.M. Mevis, *Capita strafrecht. Een thematische inleiding*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2013.

Molkenboer, *Aansprakelijkheid na ten onrechte gelegd conservatoir beslag* (diss.) 2020

G.J.P. Molkenboer, *Aansprakelijkheid na ten onrechte gelegd conservatoir beslag* (diss. Utrecht), Zutphen: Paris 2020.

Molengraaff, *Oneerlijke concurrentie*, R.M. 1887

W.L.P.A. Molengraaff, 'De 'oneerlijke concurrentie' voor het forum van den Nederlandschen rechter. Tevens eene bijdrage tot de uitlegging van art. 1401 BW en van de Wet op de handels- en fabrieksmerken', R.M. (6) 1887, p. 373-435.

Nass, *Wandlungen des Schuldbegriffs* 1963

G. Nass, *Wandlungen des Schuldbegriffs im Laufe des Rechtsdenkens*, Neuwied: Luchterhand 1963.

Neleman, *Toerekening van schade*, BWKJ 1987

P. Neleman, 'Toerekening van schade', in: *Schadeverhaal*, BWKJ 1987, p. 43-53.

- Netburg, *Eigen schuld?* 1994
 C.J. van Netburg, *Eigen schuld? 'Culpa in causa' bij wettelijke strafuitsluitingsgronden*, Den Haag: WODC 1994.
- Nieuwenhuis, *Legitimatie en heuristiek* 1976
 J.H. Nieuwenhuis, 'Legitimatie en heuristiek van het rechterlijk oordeel', *RMThemis* 1976, p. 494-515.
- Nieuwenhuis, *Drie beginselen van contractenrecht* (diss.) 1979
 J.H. Nieuwenhuis, *Drie beginselen van contractenrecht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1979.
- Nieuwenhuis, *Tuinman en de dood* 1989
 J.H. Nieuwenhuis, 'De tuinman en de dood', *RMThemis* 1989, p. 193-201.
- Nieuwenhuis, *Regel en uitzondering* 1995
 J.H. Nieuwenhuis, 'Regel en uitzondering', *RMThemis* 1995, p. 125-126.
- Nieuwenhuis, *Ramp op het Pikmeer* (oratie) 1997
 J.H. Nieuwenhuis, *De ramp op het Pikmeer. Bezwaren tegen de geest van het postmoderne aansprakelijkheidsrecht* (oratie Groningen), Deventer: Kluwer 1997.
- Nieuwenhuis, *Wat is een onrechtmatige daad?* 1998
 J.H. Nieuwenhuis, 'Wat is een onrechtmatige daad? Europese perspectieven', *RMThemis* 1998, p. 242-248.
- Nieuwenhuis, *Confrontatie en compromis* 2007
 J.H. Nieuwenhuis, *Confrontatie en compromis. Recht, retoriek en burgerlijke moraal*, Deventer: Kluwer 2007.
- Nieuwenhuis, *Hoofdstukken vermogensrecht* 2019
 J.H. Nieuwenhuis, *Hoofdstukken vermogensrecht*, bewerkt door M.C.I.M. Duynstee & O. Nieuwenhuis, Deventer: Wolters Kluwer 2019.
- Nieuwenhuisbundel 1992
 A.R. Bloembergen (red.), *Als een goed huisvader. Opstellen aangeboden aan J.H. Nieuwenhuis*, Deventer: Kluwer 1992.
- Nieuwenhuisbundel 2009
 A.G. Castermans e.a. (red.), *Ex libris Hans Nieuwenhuis, Opstellen aangeboden aan prof.mr. J.H. Nieuwenhuis, hoogleraar burgerlijk recht aan de Universiteit Leiden, bij zijn emeritaat*, Deventer: Kluwer, 2009.
- Nijboer & Wemes, *Dogmatiek en dogmatisme* 1990
 J.F. Nijboer & L.T. Wemes, *Rechtspraak, dogmatiek en dogmatisme. De analytische waarde van het onderscheid tussen materieel en formeel strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1990.
- Van Nispen, *Verbod en bevel* (diss.) 1978
 L.J.J.C. van Nispen, *Het rechterlijk verbod en bevel* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1978.
- Van Nispen, *Sancties in het vermogensrecht* (Mon.) 2018
 C.J.J.C. van Nispen, *Sancties in het vermogensrecht* (Monografieën BW nr. A11), Deventer: Wolters Kluwer 2018.
- Oger, *De indirecte blik* 1999
 E. Oger, 'De indirecte blik (interview)', *Decanoloog VI*, *Filosofie Magazine* mei 1999, p. 17-18.

Onrechtmatige daad, BWKJ 1996

M.E. Franke e.a. (red.), *Onrechtmatige daad* (BWKJ 1996), Deventer: Gouda Quint 1996.

Van Oven, *Onrechtmatigheid en schuld* 1932

J.C. van Oven, 'Onrechtmatigheid en schuld', *WPNR* 1932/3278-3280.

Van Oven, *Leerboek van Romeinsch privaatrecht* 1945

J.C. van Oven, *Leerboek van Romeinsch privaatrecht*, Leiden: Brill 1945.

Over de grenzen van strafrecht en burgerlijk recht 1995

A.M. Hol en C.J.J.M. Stolker (red.), *Over de grenzen van strafrecht en burgerlijk recht*, Deventer: Kluwer 1995.

Parl. Gesch. BW Boek 5 1981

C.J. van Zeben & J.W. du Pon (m.m.v. M.M. Olthof) (red.), *Parlementaire Geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 5, Zakelijke rechten*, Deventer: Kluwer 1981.

Parl. Gesch. BW Boek 6 1981

C.J. van Zeben & J.W. du Pon (m.m.v. M.M. Olthof) (red.), *Parlementaire Geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 6, Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht*, Deventer: Kluwer 1981.

Parl. Gesch. BW Boek 6 (Inv. 3, 5 en 6) 1990

C.J. van Zeben & J.W. du Pon (eindred.), door W.H.M. Reehuis en E.E. Slob, *Parlementaire Geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Invoering boeken 3, 5 en 6. Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht*, Deventer: Kluwer 1990.

Parl. Gesch. Bewijsrecht 1988

G.R. Rutgers, R.J.C. Flach & G.J. Boon (red.), *Parlementaire Geschiedenis van de nieuwe regeling van het bewijsrecht in burgerlijke zaken*, Deventer: Kluwer 1988.

Pelissier, *Faits justificatifs et action civile* 1963

J. Pelissier, 'Faits justificatifs et action civile', *Recueil Dalloz* 1963, p. 121-126.

Peters, *Opzet en schuld* (diss.) 1966

A.A.G. Peters, *Opzet en schuld in het strafrecht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1966.

Petzold, *The Principle of Subsidiarity* 1993

H. Petzold, 'The Convention and the principle of subsidiarity', in: R.St.J. Macdonald e.a. (red.), *The European system for the protection of human rights*, Dordrecht: Martinus Nijhoff 1993, p. 41-62.

Van Peursen, *Na het postmodernisme* 1994

C.A. van Peursen, *Na het postmodernisme. Van metafysica tot filosofisch surrealisme*, Kampen: Kok Agora 1994.

Perelman & Olbrechts-Tyteca, *Traité de l'argumentation* 1983

C. Perelman & L. Olbrechts-Tyteca, *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, Brussel: Éditions de l'Université de Bruxelles 1983.

Polak, *Aanspraak en aansprakelijkheid* (diss.) 1949

R.J. Polak, *Aanspraak en aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad* (diss. Amsterdam UvA), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1949.

Ploeger, *Eigendom in het EVRM* 2000

H.D. Ploeger, 'Eigendom in het licht van het EVRM. Artikel 1 protocol No. 1 EVRM en het Nederlandse vermogensrecht', *WPNR* 2000/6419, p. 687-695.

- Pompe, *Handboek Nederlandse strafrecht* 1959
 W.P.J. Pompe, *Handboek van het Nederlandse strafrecht*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1959.
- Prosser & Keeton, *Prosser and Keeton on the law of torts* 1984
 W.L. Prosser & W.P. Keeton, *Prosser and Keeton On the Law of Torts* (5th ed.), St. Paul, Minn.: West Pub 1984.
- Van Rest, *Ambtelijk bevel* (diss.) 1991
 P.H.S. van Rest, *Het ambtelijk bevel als strafuitsluitingsgrond. Beschouwingen over art. 43 Sr* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1991.
- Roelvink, *Omgestoten wijn glazen en andere ongelukjes* 1994
 H.L.J. Roelvink, 'Omgestoten wijn glazen en andere ongelukjes', in: T. Hartlief & C.J.H. Brunner, *CJHB: Brunner-bundel: Opstellen, op 15 april 1994 aangeboden aan prof. mr. C.J.H. Brunner ter gelegenheid van zijn vijftenzestigste verjaardag* Deventer: Kluwer 1994, p. 325-333.
- Van Rossum, *Aansprakelijkheid voor de tenuitvoerlegging* 1990
 A.A. van Rossum, *Aansprakelijkheid voor de tenuitvoerlegging van vernietigde of terzijde gestelde rechterlijke beslissingen*, Deventer: Kluwer 1990.
- Sandel, *Justice* 2010
 M.J. Sandel, *Justice. What's the right thing to do?*, Londen: Penguin Books, 2010.
- Scheltema, Nes & Pareau, *Inleiding tot het Romeinse recht* 1984
 H.J. Scheltema, J. Nes, N. Pareau, *Mr H. J. Scheltema's inleiding tot het Romeinse recht*, Groningen: Stichting het Groningsch Rechtshistorisch Fonds 1984.
- Schmidhäuser, *Zum Begriff der Rechtfertigung* 1987
 E. Schmidhäuser, 'Zum Begriff der Rechtfertigung im Strafrecht', in: W. Küper, I. Puppe & K. Lackner, *Festschrift für Karl Lackner: Zum 70. Geburtstag am 18. Februar 1987*, Berlin etc.: Walter de Gruyter 1987, p. 77-94.
- Scholten, *Matiging van schadevergoeding* 1964
 G.J. Scholten, 'Matiging van schadevergoeding door de rechter', *NJB* 1964, p. 625-630.
- Scholten, *Schadevergoeding buiten overeenkomst en onrechtmatige daad* (diss.) 1899
 P. Scholten, *Schadevergoeding buiten overeenkomst en onrechtmatige daad* (diss. Amsterdam UvA), Amsterdam: Scheltema en Holkema 1899.
- Schoordijk, *Algemeen gedeelte* 1979
 H.C.F. Schoordijk, *Het algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht naar het Nieuw Burgerlijk Wetboek*, Deventer: Kluwer 1979.
- Schrage, *Verbintenissen uit andere bron* 2017
 E.J.H. Schrage, *Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst* (Monografieën BW nr. B53), Deventer: Kluwer 2017.
- Schut, *Rechtelijke verantwoordelijkheid* (diss.) 1963
 G.H.A. Schut, *Rechtelijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid* (diss. Amsterdam VU), Zwolle: Tjeenk Willink 1963.
- Schut, *Im Kampfe sollst du dein Recht finden* 1976
 Schut, 'Im Kampfe sollst du dein Recht finden', *RMThemis* 1976, p. 1-4.

Schut, *Onrechtmatige daad* 1985

G.H.A. Schut, *Onrechtmatige daad: volgens BW en NBW* (Studiepockets privaatrecht nr. 21), Zwolle: Tjeenk Willink 1985.

Schut, *Terugtrek van het schuldvereiste* 1996

G.H.A. Schut, 'De terugtrek van het schuldvereiste', in: *Onrechtmatige daad* (BWKJ 1996), Deventer: Gouda Quint 1996, p. 147-162.

Schut, *Onrechtmatige daad* 1997

G.H.A. Schut, *Onrechtmatige daad* (Studiepockets privaatrecht nr. 21), Deventer: Kluwer 1997.

Sieburgh, *Wat is rechtsinbreuk?* 1997

C.H. Sieburgh, 'Wat is rechtsinbreuk?', *NJB* 1997, p. 628-635.

Sieburgh, *Toerekening* (diss.) 2000

C.H. Sieburgh, *Toerekening van een onrechtmatige daad* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 2000.

Sieburgh, *Wat maakt strafrechtelijk gerechtvaardigd overheidsoptreden onrechtmatig?* 2002

C.H. Sieburgh, 'Wat maakt strafrechtelijk gerechtvaardigd overheidsoptreden onrechtmatig?' *WPNR* 2002/6473, p. 95-98.

Sieburgh, *Evenwichtige werking*, *TPR* 2003

C.H. Sieburgh, 'Een evenwichtige werking van rechtvaardigings- en schulduitsluitingsgronden in het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht', *TPR* 2003/40, p. 647-690.

Sieburgh, *PETL: Defences* 2008

C.H. Sieburgh, 'PETL: Defences, Defences in General en Contributory Conduct or Activity', *AV&S* 2008, p. 57-64.

Slagter, *Rechtsgrond van de schadevergoeding* (diss.) 1952

W.J. Slagter, *De rechtsgrond van de schadevergoeding bij onrechtmatige daad* (diss. Leiden), Leiden: 'Lucto et Emergo' 1952.

Sluyters, *Baliebundel* 1991

B. Sluyters, *Beroepsaansprakelijkheid, Recht op een scheve schaats*, Bundel t.g.v. het Jonge Balie Congres 1991, Zwolle: Tjeenk Willink 1991.

Smeehuijzen, *Hoe oordeelt de feitenrechter?* 2017

Smeehuijzen, 'Hoe oordeelt de feitenrechter over strijd met de maatschappelijke betamelijkheid in de zin van art. 6:162 lid 2 BW?', *VR* 2017, p. 350-358.

Smidt I 1891

H. Smidt & J.W. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht. Volledige verzameling van regeeringsontwerpen, gewisselde stukken, gevoerde beraadslagingen, enz.* (brought together and arranged by H.J. Smidt, first part, second edition, revised and supplemented by J.W. Smidt), Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1891.

Smits, *Good Samaritan in European Private law* (oratie) 2000

J.M. Smits, *The Good Samaritan in European Private Law. One the Perils of Principles without a Programme and a Programme for the Future* (oratie Maastricht), Deventer: Kluwer 2000.

Smits, *Bronnen van verbintenissen* 2003

J.M. Smits, *Bronnen van verbintenissen* (Mon. NBW A2), Deventer: Kluwer 2003.

Smits, *Over de vraag der relativiteit* 1938

P.H. Smits, 'Iets over de vraag der relativiteit van de onrechtmatigheid bij onrechtmatige daad in verband met de door den Hoogen Raad onderscheiden onrechtmatigheidsvormen', *WPNR* 1938/3586-3591.

Smits, *Aantasting en uitoefening van subjectieve rechten* 1940

P.H. Smits, 'Aantasting en uitoefening van subjectieve rechten in hare beteekenis voor de onrechtmatige daad', *WPNR* 1940/3688-3690.

Snijders, *Preadvies VASR* 2020

G. Snijders, 'Gelede normstelling in het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht; normen van publiek- en privaatrechtelijke aard, *Preadvies VASR* 2020, Deventer: Wolters Kluwer, 2021.

Spier, *Aansprakelijkheid ter zake van rechtmatige overheidsdaad* 1992

J. Spier, 'Aansprakelijkheid ter zake van rechtmatige overheidsdaad', *WPNR* 1992/6074, p. 985-993.

Starck/Roland/Boyer, *Obligations 1* 1996

B. Starck, H. Roland & L. Boyer, *Obligations, Tome 1: Responsabilité délictuelle* (5e édition), Paris: Litec 1996.

Stein, *Nieuwe bewijsrecht* 1988

P.A. Stein, 'Het nieuwe bewijsrecht voor de civiele procedure', *NJB* 1988.

Stoll, *Grounds of Justification as a Defence to Liability* 1984

H. Stoll, 'Grounds of Justification as a Defence to Liability – German Law', in: *In memoriam Jean Limpens* 1984, p. 207-221.

Stolwijk, *Inleiding in het strafrecht* 2009

S.A.M. Stolwijk, *Een inleiding in het strafrecht in dertien hoofdstukken*, Deventer: Kluwer 2009.

Stone, *Human Law* 1965

J. Stone, *Human Law and Human Justice*, Stanford: Stanford University Press 1965.

Streefkerk, *Risicoaanvaarding* 1980

C.A. Streefkerk, 'Risico-aanvaarding' (deel I, II en III), *WPNR* 1980/5505, 5506 en 5508.

Streefkerk, *Onrechtmatigheid van de rechtsinbreuk* 1996

C.A. Streefkerk, 'De onrechtmatigheid van de rechtsinbreuk', in: M.E. Franke e.a. (red.), *Onrechtmatige daad* (BWKJ 1996), Deventer: Gouda Quint 1996, p. 67-86.

Strijards, *Strafuitsluitingsgronden* 1987

G.A.M. Strijards, *Strafuitsluitingsgronden* (Studiepocket strafrecht), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1987.

Suijling, *Inleiding 1/1* 1918

J.Ph. Suijling, *Inleiding tot het burgerlijk recht, 1e stuk – 1e gedeelte*, Haarlem: De Erven F. Bohn 1918.

Suijling, *Inleiding 2/2* 1936

J.Ph. Suijling, *Inleiding tot het burgerlijk recht, 2e stuk – 2e gedeelte* (tweede druk), Haarlem: De Erven F. Bohn 1936.

Toulmin, *Cosmopolis* 1990

S.E. Toulmin, *Cosmopolis. The Hidden Agenda of Modernity*, New York: The Free Press 1990.

Toulmin, *Uses of Argument* 2003

S.E. Toulmin, *The Uses of Argument*, Cambridge: Cambridge University Press 2003; online editie Cambridge University Press, juni 2012.

Toulmin & Jonsen, *The abuse of casuistry* 1992

A.R. Jonsen & S.E. Toulmin, *The Abuse of Casuistry. A history of Moral reasoning*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press 1992.

Travaux Préparatoires

- Collected Edition of the 'Travaux Préparatoires' of the Convention on Human Rights, *Volume I*, Preparatory Commission of the Council of Europe, Committee of Ministers, Consultative Assembly 11 May-8 September 1949, Den Haag: Martinus Nijhoff 1975.
- Collected Edition of the 'Travaux Préparatoires' of the Convention on Human Rights, *Volume II*, Consultative Assembly, Second Session of the Committee of Ministers, Standing Committee of the Assembly 10 August – 18 November 1949, Den Haag: Martinus Nijhoff 1975.
- Collected Edition of the 'Travaux Préparatoires' of the Convention on Human Rights, *Volume IV*, Committee of Experts – Committee of Ministers, Conference of Senior Officials 30 March – June 1950, Den Haag: Martinus Nijhoff 1977.

Valk, *Recht en billijkheid* 1992

W.L. Valk, 'Recht en billijkheid. De zin en de legitimiteit van het voorlopige rechtsoordeel', in: *Nieuwenhuisbundel* 1992, Deventer: Kluwer 1992, p. 45-55.

Vansweevelt, *Jurisprudentiebundel Buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht* 2004

T. Vansweevelt, *Jurisprudentiebundel Buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen/Apel-doorn: Maklu 2004.

Vansweevelt & Weyts, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht* 2009

T. Vansweevelt en B. Weyts, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen – Oxford: Intersentia 2009.

Van Veen, *Het stelsel der excepties* 1986

Th.W. van Veen, 'Het stelsel der excepties', in: J.P. Balkema, *Gedenkboek Honderd jaar Wetboek van Strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1986, p. 349-361.

Viney & Jourdain, *Les conditions de la responsabilité* 2013

G. Viney & P. Jourdain, avec la collaboration de S. Carval, *Les conditions de la responsabilité*, in: *Traité de droit civile*, sous la direction de J. Ghestin, Paris: LGDJ, Lextenso éditions 2013.

Verbintenissen uit de wet en Schadevergoeding 2018

T. Hartlief, A.L.M. Keirse, S.D. Lindenbergh & R.D. Vriesendorp, *Verbintenissen uit de wet en Schadevergoeding* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 5), Deventer: Kluwer 2018.

Verheij, *Ongelukkige samenloop* 2003

A. J. Verheij, 'Ongelukkige samenloop', *AV&S* 2003, p. 187-197.

Verheij, *Waarom de Hoge Raad in 1958...*, 2020

A.J. Verheij, 'Waarom de Hoge Raad in 1958 de correctie Langemeijer niet heeft erkend. Een correctie van de correctie Langemeijer', *NJB* 2020, p. 3368-3377.

Verheij, Hage & Van Maanen, *Logica van de onrechtmatige daad*, *NTBR* 1999/4

B. Verheij, J.C. Hage & G.E. van Maanen, 'De logica van de onrechtmatige daad', *NTBR* 1999/4, p. 95-102.

Vetter, *Geestelijke stoornis* 1992

H.J. Vetter, *Geestelijke stoornis* (Monografieën Nieuw BW nr. A9), Deventer: Kluwer 1992.

Ten Voorde, *Recht tot straffen* 2015

J.M. Ten Voorde, *Recht tot straffen*, Amsterdam: AUP 2015.

Vranken, *Kritiek en methode in de rechtsvinding* (diss.) 1978

J.B.M. Vranken, *Kritiek en methode in de rechtsvinding. Een onderzoek naar de betekenis van de hermeneutiek van H.G. Gadamer voor de analyse van het rechterlijk beslissingsgebeuren* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 1978.

Watson, *Roman Private Law* 1971

A. Watson, *Roman Private Law around 200 BC*, Edinburgh: Edinburg University Press 1971.

Wemes, *Strafbaarheid en zelfintoxicatie* 1990

L.T. Wemes, 'Strafbaarheid en zelfintoxicatie: actio libera in causa', in: J.L.M. Boek e.a. (red.), *Grensoverschrijdend strafrecht. Een bundel opstellen geschreven door medewerkers van de afdeling straf(proces)recht, Rijksuniversiteit te Leiden*, Arnhem: Gouda Quint 1990.

White, *Grounds of Liability* 1985

A.R. White, *Grounds of Liability. An Introduction to the Philosophy of Law*, Oxford: Clarendon Press, 1985.

De Wijkerslooth, *Het weigeren van schadevergoeding bij rechtmatige daad, Bouwrecht* 1988

J.L. de Wijkerslooth, *Het weigeren van schadevergoeding bij rechtmatige daad, Bouwrecht* 1988.

Winfield, Jolowicz & Rogers, *Winfield and Jolowicz on Tort* 2010

P.H. Winfield, J.A. Jolowicz & W.V.H. Rogers, *Winfield and Jolowicz on tort* (18th ed.), Londen: Sweet & Maxwell 2010.

Wolfsbergen, *Onrechtmatige daad* 1946

A. Wolfsbergen, *Onrechtmatige daad*, Leiden: Universitaire Pers 1946.

Zöller, *Zivilprozessordnung, Kommentar* 2010

R. Zöller (Begründer) e.a., *Zivilprozessordnung, Kommentar*, 28. Neubearbeitete Auflage, Köln: Otto 2010.

Zwalve, *De autonomie van strafrecht en civielrecht* 1995

W.J. Zwalve, 'De autonomie van strafrecht en civielrecht', in: *Over de grenzen van strafrecht en burgerlijk recht*, 1995.

Zwalve, *Het toeschouwersrisico* 2008

W.J. Zwalve, 'Het toeschouwersrisico. Enkele opmerkingen over het onderscheid tussen rechtsvragen en vaststellingen van feitelijke aard', in: *Maatmanbundel* 2008, p. 15-29.

Trefwoordenregister

Vetgedrukte aanduiding verwijst naar belangrijkste plaats van bespreking.

A

Aanvullen ontoereikende rechtvaardiging | **4.5**, zie ook Maatregelen om de schade te voorkomen
Aard van de aansprakelijkheid | 2.3.4.4; 6.7.2; 9.8.7.3; 12.6.2.1-2; 12.6.4.1-2
Aard en ernst van de schade | 6.6.7; 7.1.2; 7.2.5; 7.4.2; 7.5.2.1; 7.6.6-7; 7.6.9; 7.7.1-2; 10.4.4; 12.5.4; 12.6.2.4
Aard van de ingeroepen rechtvaardiging | 4.4.3; 7.2.7; 7.3.7; 7.7.2; 11.2; 11.2.2.2; 11.2.4; **11.4**; 11.4.5; 11.7.2; 12.5.1
Aard van de overtreden norm | 1.4.4; 7.7.2; 8.6.8; 10.7.2; 11.2.2.2; 12.6.2.3; 12.6.4.3
Absolute overmacht | 9.4.3; 9.4.5.4; 9.7.4.2; 9.8.5; 9.8.7.3
Actio libera in causa | 6.2.2
Afwezigheid van onzorgvuldigheid | 3.14.2; **8.6.4**; 10.4.2
Alternatief middel | 7.3.2

- Alternatief middel, minder schadelijk middel | 7.3.3
- Alternatief middel, mogelijkheid om te vluchten | 7.3.5
- Alternatief middel, mogelijkheid om te wachten | 7.3.6
- Alternatief middel, wettig middel | 7.3.4

Altruïsme | 3.11.1; 7.5.2.5; 7.7.4; 10.7.2; 11.5.4; 12.3.3.2; 12.6.2.3-4; 12.6.4.3-4
Ambtelijk bevel | **3.6**, verder door hele boek

Analyserende methode | **8.2.1**
Anterieure onrechtmatigheid | 6.6.2
Anterieure verwijtbaarheid | 6.2.4

- Anterieure verwijtbaarheid, visie-'t Hart | 6.3.4; 6.3.5
- Anterieure verwijtbaarheid, visie-Sieburgh | 6.4.2-3; 6.4.5
- Anterieure verwijtbaarheid, visie-Strijards | 6.3.2-3, 6.4.2, 6.4.5

Argumentatiemodel | 11.1, zie ook Model van Toulmin

B

Battered woman | 9.8.5; 12.5.1
Begripsbepaling | **1**
Belangenafweging | 1.4.2-6; 2.2.4; 3.7.2; 3.7.4; 3.8.2; 4.4.7; 7.4.2-3; 7.5.1; 7.5.2.1; 7.5.3.1; 7.5.3.4; 7.5.3.6; 7.5.5; 7.6.1; 7.7.5; 8.3.3.1; 8.6.7; 9.6.3; 9.6.5; 10.2.5; 10.3.4.2; 10.5.1; 12.4.2
Belangenafweging en gevaarzetting | **7.4.2**
Belanghebbende | 1.5.8; **12.2.6**
Benadeelde | 1.5.8; **12.2.6**
Benadeelde partij (strafrecht) | 2.2.4; 2.5.1
Beoordelingsmoment | 3.7.4
Betrokken partijen | 1.5.8; **12.2**
Bevoegdheden in de (semi)- publieke sfeer | 4.2.3
Bevoegdheden in de private sfeer | 4.2.2
Bevoegdheid en onzekerheid | 5.1.1
Bewijslast | 2.2.5; 2.2.7; 2.4.6; 2.5.2; 4.4.3; 8.6.2; 8.6.4; 8.6.5

Bewijsrechtelijke functie | 8.6.5
 Billijkheid | 5.4.3; 6.7.3-4; 7.2.5; 8.5;
 8.6.7; 12.3.1-2; 12.5.3; 12.6.3.2-4;
 12.6.4.4

C

Casus | 9.6.3, zie ook Toeval
 Chronologie | **1.2.3**; 1.5.3
 Clean hands | 6.2.5, zie ook In pari
 delicto
 Correctie-Langemeijer | 3.5.4; 6.6.7;
 6.8; 7.3.5; **10.7**; 11.5.5; 12.5.5;
 12.6.2.4
 Corrigerende werking culpa in
 causa | 6.6; 6.7
 Culpa | 9.6
 Culpa in causa | 3.16.6; **6**; 10.2.6;
 11.6.1-2; 11.7.2; 12.4.4; 12.5.2-3;
 12.5.6; 12.6.1; 12.6.2.2; 12.6.3.1;
 12.6.3.3; 12.7
 Culpa in causa en risicoaanvaarding |
 6.4.4; 6.4.6

D

Daderschap | 9.4
 · Daderschap in het civiel recht |
 9.4.3
 · Daderschap in het strafrecht |
 9.4.2
 Debatstructuur | 2.2.1; 2.2.5
 Definitie rechtvaardigingsgrond |
1.4.8; 1.5
 Dialectische functie | 8.6.8
 Dienstbetoon | 10.6.1, zie ook Hulp-
 betoon; Vriendendienst
 Doel-/middeltoets | **7.2**; 7.5.2
 · Doeltoets, nagestreefde belang |
 7.2.3
 · Doeltoets, noodzaak tot ingrij-
 pen; ernst van gevaar | 7.2.4
 Dolus | 9.6.2
 Domeinen der partijen | 8.6.5; 11.1.8;
 11.3.3
 Duale structuur | 8.3.3, 8.3.3.1
 Dwaling in de feiten of het recht |
 3.13.2; 3.13.5; 8.4.2.1; 9.1; 9.2.1;

9.7.3.3-4; 9.8.4; 9.8.5; 9.8.7.2-3; 9.9;
 12.6.3.2

Dynamiek van de methode | 8.6.8

E

Egalité | 2.3.5; 4.4.6; 12.3.6
 Eigen gedrag voorafgaand aan recht-
 vaardiging 12.5.3, zie ook Culpa in
 causa
 Eigen schuld | 6.2.3
 Eigen schuld in de zin van 6:101 |
 2.3.4.4; 6.7.3; 6.7.4; **12.6.3**
 Exceptie | 2.2.5; 3.2.2; 3.14.1-2; 8.3.1;
 8.6.5; 11.1.2; 12.5.1
 Exceptio | 8.3.1; 8.3.4
 Excuus | 1.6.1; 8.6.6; 9.6.3
 Externe belemmeringen tot kennis van
 de norm | 9.7.3.3

F

Functie civiel aansprakelijkheids-
 recht |
 · Functie civielrecht: bestraffing |
 2.3.4.4
 · Functie civielrecht: compen-
 satie | 2.3.4.1
 · Functie civielrecht: genoeg-
 doening | 2.3.4.3
 · Functie civielrecht: preventie |
 2.3.4.1
 · Functie civielrecht: risicoallocatie
 | 2.3.4.2
 · Functie civielrecht: schadesprei-
 ding | 2.3.4.1
 Functie van schadevergoeding **2.3.4**
 · Functie van schadevergoeding bij
 rechtmatige daad | 2.3.5
 · Functie van schadevergoeding bij
 risicoaansprakelijkheid | 2.3.6
 · Functie van schadevergoeding bij
 schuldaansprakelijkheid | 2.3.7
 Functie van rechtsregels | **8.6**
 · Functie van rechtsregels, bewijs-
 rechtelijke functie | 8.6.5
 · Functie van rechtsregels, dialectische
 functie | 8.6.8

- Functie van rechtsregels, kapstokfunctie | 8.6.7
 - Functie van rechtsregels, richtinggevende functie | 8.6.6
 - Functie van rechtsregels, situeringsfunctie, legitimerende kracht | 8.6.3
 - Functie van rechtsregels, traagheidsbeginsel | 8.6.4
 - Functie van rechtsregels, voorspellingsfunctie | 8.6.4
- Functies van strafrecht | 2.3.1; **2.3.2**; 2.3.3

G

- Gediende en geschonden belang | 12.5.4, zie ook Proportionaliteit
- Gedragbeïnvloeding | 8.6.1
- Gedwongen handeling | 9.4.5.1
- Gehandeld ten behoeve van derde | 3.11.1; 11.5.4
- Geschillenbeslechting | 8.6.1; **8.6.2**; 11.7.1
- Groen licht | 4.1.3; 4.2.2; 10.4.5.2
- Grotverkenners | 2.2.6

H

- Halcion-arrest | **7.5.2.1**
- Handelen in algemeen belang 3.12.4, zie ook: Zwaarwegende maatschappelijke belangen
- Handelen zonder recht of titel | 5.3.2
- Handelende | 1.5.8; **12.2.4**
- Handeling in het belang van beide partijen, sport en spel | 7.5.2.4; 7.5.3.5; 12.6.2.4, zie ook Sport en spel
- Handeling in het belang van een ander, altruïsme | 3.11.1; 7.5.2.5, 7.7.4; 10.7.2; **11.5.4**; 12.3.3.2; 12.6.2.3-4; 12.6.4.3-4
- Handeling in het belang van een der partijen, eigenbelang | 7.5.2.3; 7.5.3.4; 12.3.4; 12.6.2.4
- Handeling zonder rechtvaardigend doel | 3.7.3; 7.2.3; 7.5.2.2
- Handelingsbegrip | 9.4.4

- Hart, olifant van- | 1.2
- Heuristische kracht | 8.6.7
- Hulpbetoon | 3.10.2; 7.5.2.5; 10.6.5

I

- In pari delicto | 6.2.5; 12.4.1; 12.4.4; 12.4.7
- Iniuria | 9.6.1
- Instrument | 9.4.5
- Intentio obliqua | 1.1.2
- Intentio recta | 1.1.2
- Interne belemmeringen tot kennis van de norm | 9.7.3.2
- Invloed op oordeel handeling | **11**
- Invloed op oordeel vergoedingsplicht | **12**

K

- Kans op schade | 7.6.8
- Kapstokfunctie | 8.6.7
- Karneades, vlot van - | **2.2.6**; 3.7.3; 9.8.5
- Kenbaarheid van de norm | 9.7.3.1; 9.7.3.4; 9.8.7.2
- Kenmerken van rechtvaardigingen | **3.11.1**; 7.7.4
- Koning Oedipus | 9.1
- Koning Salomo | 8.3.4

L

- Leer-Bloembergen c.s. | 4.3.4
- Leer-Bregstein | 3.12.4; **4.3.2**; 4.3.3-4; 4.4.7
- Leer-Drion | 4.3.3
- Leer-Smits | 3.1.4; 3.14.2; 8.4; **8.4.1**; 8.6.3; 11.2.2.4; 11.7.1
- Leer-Wolfsbergen | 4.3.3

M

- Maatregelen om schade te voorkomen | 1.4.3; 4.4.6; 4.5.2; 6.4.3; 7.2.4; 7.4.3; 7.5.3.3; 7.6.3; **7.6.6**; 7.6.7; 7.7.3-4; 11.4.3; 11.6.1; 11.6.3; 12.5.4; 12.6.2.4
- Margin of Appreciation | **7.7.3**; 11.5.6
- Matiging op grond van art 6:109 | 2.3.4.4; 6.7.5; **12.6.4**; 12.7

Meppelse ree | **7.6.2**

Middeltoets | 7.2; 7.3; 7.5.3

- Middeltoets, geschiktheid van het gebruikte middel | 7.2.6
- Middeltoets, gevaarlijkheid of schadelijkheid van het gebruikte middel | 7.2.5; 7.5.3.2-3
- Middeltoets: onbehoorlijk middel | 7.5.3.4

Mignonette-casus | 2.2.6; 3.7.4; 9.8.5

Misbruik van bevoegdheid | 5.2.1; 7.5.4; 10.4.5.3; 12.3.7; 12.4.7

Model van Toulmin | 11.1; **11.1.3**, **11.1.4**

- Model van Toulmin, conclusie of claim/ | 11.1.5; 11.2.5
- Model van Toulmin, contraweerlegging | 11.1.7; **11.6**
- Model van Toulmin, elementen algemeen | 11.1.4
- Model van Toulmin, feit | 11.1.5
- Model van Toulmin, grond | 11.1.5; 11.2.1; 11.2.2;
- Model van Toulmin, krachtaanduiding | 11.1.6; 11.2.4
- Model van Toulmin, ondersteuning | 11.1.6; 11.2.1
- Model van Toulmin, weerlegging | 11.1.6; 11.2.2; 11.2.3; 11.2.4; 11.2.5; **11.4**

Mogelijkheid om te willen | 9.4.4.3

Mogelijkheid zich normconform te gedragen | 9.7.4.1; 9.7.4.3; 9.8.7.3

N

Nachtoog | 1.1.2; 7.4.1

Nalaten | 7.6.9

Niet zelf veroorzaakte situatie | 1.5.5; 3.11.1; 7.7.4; **11.5.3**; 11.7.2; 12.6.4.2

Noodtoestand | **3.7**; 10.3, verder door hele boek

Noodweer | **3.4**; 10.5, verder door hele boek

Noodweerexces | 1.1.2; 3.2.1; 3.2.2; **3.4.6**; 3.11.1; 6.3.7; 9.2.1; 9.7.3.2; 9.7.3.4; **9.8.7.3**; 9.9; 12.4.1; 12.6.3.2

Noodzaak snel op te treden | 3.11.1; 7.2.7; 7.3.6; 7.7.4; 10.7.2; **11.5.2**; 11.7.2; 12.6.4.2; 12.6.4.4

Normconform gedrag | 1.2.3; 1.3; 1.4.3; 2.4.7; 3.3.2; 9.7.4.1-3; 9.8.5; 9.8.7.2-4; 9.8.8; 12.6.1

Normschending in abstracto | 1.2.2

Normschending in concreto | 1.2.2

Normvormende werking | 1.6.2; 8.6.6; 8.6.8; 8.7

Nut van rechtsregels | **8.6**

O

Object van externe krachten | 9.4.5

Onbevoegd gegeven ambtelijk bevel | 3.2.2; **3.6.5**; 9.7.3.3; 9.8.7.2; 9.9

Onderzoeksplichten | 7.6.5

Ongelukkige samenloop van omstandigheden | 1.4.4; 1.4.8; 2.2.3; 7.5.2.4; 7.7.2; 9.6.3

Ongerechtvaardigde verrijking | 10.6.4; 12.1.2; 12.3.1; **12.3.4**; 12.4.1-5; 12.4.7; 12.7

Onrechtmatigheid | **8**

Ontbreken materiële wederrechtelijkheid | **3.14.2**

Ontheffing | 3.14.5, zie ook Vergunning

Onvolledige rechtvaardiging | **4**

Open toets | 8.4.2; 8.4.2.2

Openbare en particuliere belangen | 2.2.1

Overkoepelende toets | 8.4.2; 8.4.2.1

Overmacht | 2.1.1-2; 3.1.2; **3.3**; 3.13.6-8; 6.1; 6.3.3; 6.4.1; 6.6.2; 7.3.6; 9.2.1; 9.4.3; 9.6.3; **9.7.4.2**; 9.7.4.3; 9.8.5; 9.8.7.3; 11.6.2; 12.4.1-4; 12.4.7, zie ook Absolute en Psychische overmacht

P

Passant | 1.5.5; 3.4.5; 3.7.3; **7.5.2.4**; 9.8.4; 10.5.1; 12.2.9; 12.3.3.2; 12.3.5

Pech, toeval, onhandigheid | **1.4.4**; 9.6.3; 12.6.4.4

Persoonlijke hoedanigheden | 3.14.3

PETL | 3.8.1; **3.13.6**; 11.7.1

Polaire verhouding | 1.2.4
 Postmoderne tijdgeest | 8.4.3
 Proportionaliteit en rechtvaardiging | 7.2;
 Proportionaliteit en subsidiariteit | 1.4.2; 2.1.2; 2.4.5; 3.4.3; 3.5.4; 3.8.2; 3.11.1; 3.14.3; 7; 10.2.6; 10.3.1; 10.3.4.2; 10.4.5.2; 11.6.1-3; 11.7.2; 12.3.3.2; 12.4.2; 12.4.4-5; 12.5.2; 12.5.4-6; 12.6.2.3-4; 12.7
 Proportionaliteit en zorgvuldigheid | 7.4; 7.5; 7.7
 Psychische overmacht | 3.2.2; 3.3.2; 3.3.3; 3.7.3; 9.2.1; **9.8.5**; 9.8.7.3; 9.8.7.4; 9.8.8; 12.5.1
 Putatieve grond | **1.5.5**; 9.8.4; 12.6.3.2

R

Rechtmatige daad | 1.1.2; 1.2.6; **1.3**; **1.4**; 1.5.3; 1.5.6-7; 2.3.5; 2.3.8; 2.4.2; 2.5.2; 3.5.4; 3.7.3; 3.10.2; 4.4; 5.1.2; 5.2.2; 5.3.4; 6.5.3; 6.6.7; 8.6.8; 9.6.3; 10.4.1; 11.4.2; 12.3.4
 Rechtsregels, zie Functie rechtsregels
 Rechtsverhouding tussen partijen | 7.5.2.3-5; 7.6; 12.6.4
 Rechtsverwerking | 3.9.3; 6.4.5
 Rechtvaardiging | **1.5.7**
 Rechtvaardiging en schulditsluiting | 1.6.2; 1.6.3; **9.2.1**
 Rechtvaardigingen Anglo-Amerikaanse systemen | **3.13.5**, en door hele boek
 Rechtvaardigingen België | 2.1.2; 3.1.5; 3.4.3; 3.6.2; 3.9.2; 3.10.3; 3.11.1; **3.13.2**; 5.2.3
 Rechtvaardigingen DCFR | **3.13.7**
 Rechtvaardigingen Duitsland | 1.2.1; 3.1.5; 3.4.3; 3.4.5; 3.9.2; 3.10.3; **3.13.4**; 5.2.3; 6.2.2; 7.2.1; 11.6.4; 12.3.2
 Rechtvaardigingen Frankrijk | 2.2.6; 2.5.2; 3.1.5; 3.4.3; 3.9.2; 3.10.3; **3.13.3**;
 Rechtvaardigingen PETL | **3.13.6**, zie ook PETL

Rechtvaardigingsgrond | 1.2.5; **1.4**; 1.4.8; **1.5**; 1.5.7
 Rechtvaardigingsgrond in wording | 4.3.2
 Redelijk vermoeden van schuld | 4.2.3; 5.1.2; 5.4.3; 9.4.2
 Relativiteit | 6.6.6; 6.6.8; 8.3.5; **10**; 12.5.5
 · Relativiteit en beschermingsbereik | 10.2.4
 · Relativiteit en noodtoestand | 10.5
 · Relativiteit en noodweer | 10.3
 · Relativiteit en wettelijk voorschrift of bevoegdheid | 10.4
 · Relativiteit en zaakwaarneming | 10.6
 Relativiteit, twee typen | 10.2.2
 Richtinggevende functie | 8.6.6; 8.6.9
 Risicoaansprakelijkheid en rechtvaardiging | 1.5.2
 Risicoaanvaarding | 3.8.1; 3.9.2; 3.13.3; 3.13.6-8; 6.4.4-5; **6.4.6**; 6.4.7; 6.5.3; 6.7.3; 6.8; 12.4.4
 Rol voorafgaand handelen | 1.5.5; 6.3.1; **11.6.2**; 12.6.1; 12.6.2.1, zie ook Culp in causa
 Rover bij Iustinianus | 7.3.1

S

Schadevergoeding en bestraffing | 2.3.4.4
 Schuld | **9**
 Schuld en toerekening | 9.2.3
 Schuld in de zin van vermijdbaarheid | 9.7.2
 Schuld in de zin van verwijtbaarheid | 9.7.1
 Schulditsluiting | 1.6; 9.2.1; **9.9**
 Schulditsluitingsgrond | 9.8.7; 9.9
 Spiegel | 1.2.4; 3.8.2; 6.4.4; 6.6.6; 7.7.2; 8.6.8; 9.5.1; 10.1.1-2; 10.2.5; 12.6.1
 Sporrang en Lönroth | **4.2.5**; 4.4.6
 Sport en spel | 2.5.1; 3.14.3; 7.5.2.4; 7.5.3.5; 11.5.5; 11.6.3; 12.3.5; 12.4.4
 Strafrecht en burgerlijk recht | **2**
 Strafvonnis, werking | 2.2.5

Strafvorderlijk optreden | 4.5.3; 5.4.3
 · Strafvorderlijk optreden, gevolgen voor derden | 4.2.3; **4.5.3**
 · Strafvorderlijk optreden, gevolgen voor (gewezen) verdachte | 4.5.2; **5.4.3**
 Sturende kracht | 8.6.6; 8.6.9
 Sturende norm | 8.3.3; **8.3.3.2**
 Subsidiariteit | 6.6.5; 7
 Subsidiariteit en proportionaliteit | 7, zie verder Proportionaliteit en subsidiariteit
 Subsidiariteit en rechtvaardiging | **7.3**
 Subsidiariteit en zorgvuldigheid | 7.4; **7.6**; **7.7**
 Synthetiserende methode | **8.2.2**

T

Talio-beginsel | 7.2.1
 Toelichting Meijers | **2.1.1**; 3.1.2; 3.2.1
 Toerekening | **9.8**; 9.8.7.4; **12.6.2**
 · Toerekening op grond van art. 6:98 | 2.3.4.4; **12.6.2**
 · Toerekening op grond van verkeersopvattingen | 9.8.4
 · Toerekening op grond van wet | 9.8.3
 Toeschouwer | 6.3.3; 6.7.4; **7.5.2.4**; 12.6.3.3
 Toestemming | **3.9**; 3.12.3;
 Toeval | 1.4.4; 1.4.7; 2.1.1; 9.6.2; **9.6.3**; 12.6.4.4
 Traagheidsbeginsel | 8.6.4
 Typen onvolledigheid | **4.1**
 Typologie van rechtmatig naar onrechtmatig | **1.4**

U

Uitleg | 2.5.1; 3.5.5; 3.13.6; 5.4.3; 6.6.3; 6.6.4; 10.2.6; 10.4.2; 11.6.2
 Uitlokking | 1.5.5; 6.3.6-7; 6.4.4; 6.6.8; 6.7.4; 11.5.3; 11.6.2; 12.5.3; 12.6.3.2

V

Variërende status van de rechtsbetrekking | **5.3.3**

Verbod | 1.5.6; 2.4.6; **4.1.4**; 4.3.3; 10.2.3; **11.2.5**; 12.1.2
 Vergeldende rechtvaardigheid | 2.2.2; 2.2.3
 Vergunning | 1.4.3; **3.14.5**; 4.1.3; 4.2.2; 5.1.4; 10.1.4-5; 10.2.3
 Vermijdbaarheid | 9.7
 Veroorzaker | 1.5.8; **12.2.3**
 Verschil rechtvaardiging en rechtvaardigingsgrond | 1.1.1; **1.5.7**
 Verzetsrecht | 3.14.4
 Vijf casus van Sieburgh | **12.4**
 · Vijf casus van Sieburgh, ijswandelaar | 12.4.4
 · Vijf casus van Sieburgh, redding uit een brandend huis | 12.4.2
 · Vijf casus van Sieburgh, schade door huiszoeking | 12.4.6
 · Vijf casus van Sieburgh, uitsmijter | 12.4.5
 · Vijf casus van Sieburgh, verduistering tapijt | 12.4.3
 Volledige rechtvaardiging | **3**
 Voorlopig oordeel | 8.3.4
 Voorspellingsfunctie | 8.6.4
 Voorwaardelijke bevoegdheid | 5.3.4; 5.4
 Voorwaardelijke rechtvaardiging | **5**
 Vriendendienst | **7.5.2.4**; 11.5.4; 11.6.3; 12.3.5; 12.6.2.3; 12.6.4.4

W

Waarschuwings- en informatieplichten | 7.6.4
 Wettelijk voorschrift en wettelijke bevoegdheid | **3.5**; 3.12.3; 10.4, verder door hele boek
 Wilshandeling | 9.4.4.2

Z

Zaakwaarneming | **3.10**; 3.12.3; 10.6; **12.3.5**, verder door hele boek
 Zelfopoffering, zie Altruïsme
 Zwaarwegende maatschappelijke belangen | 1.5.6; 2.4.6; **4.1.4**; 4.2.3; 7.3.4; 7.5.3.3; 10.2.3; **11.2.5**; 12.3.6

Curriculum vitae

Mirjam Esther Franke ('s-Gravenhage, 1960) behaalde haar eindexamen VWO (atheneum-A) aan CSV 't Loo te Voorburg in 1978. Daarna studeerde zij rechten aan de Universiteit Leiden, waarbij zij aanvankelijk de Staatskundige studierichting volgde en daarna overstapte naar Nederlands recht. Tijdens haar studie was zij als vrijwillig begeleidster werkzaam bij de Huiswerkklass Leiden-Noord. Verder was zij jarenlang als vrijwilligster werkzaam in de Leidse rechtswinkel (afdeling Werken en afdeling Vrouw en Recht). Tijdens haar studie liep zij stage bij een advocatenkantoor in Tilburg. Zij studeerde (in 1986) af in het vak gezondheidsrecht, op welk terrein ook haar eerste publicaties lagen. Na afronding van haar studie rechten heeft zij nog enige tijd theologie gestudeerd.

Van 1987 tot 2001 was Mirjam werkzaam bij de afdeling Burgerlijk recht van de Leidse universiteit. Het eerste jaar als docent, daarna kreeg zij een aanstelling als universitair docent. In die functie gaf zij onderwijs in het burgerlijk recht aan studenten in alle onderdelen van het curriculum. Daarnaast verrichtte zij wetenschappelijk onderzoek, bestaand uit het schrijven van artikelen en annotaties, het medeschrijven van een preadvies en het voorbereiden van haar proefschrift. Verder was zij geruime actief in de faculteitsraad van de juridische faculteit. Zij heeft gedurende een half jaar tijd een onderzoeksverlof gekregen, dat zij mocht doorbrengen bij het onderzoeksinstituut van de faculteit, destijds genaamd Recht en Beleid.

Begin 2002 werd Mirjam advocaat, later ook cassatieadvocaat, te Voorburg. Daarbij bleef zij (vanaf 2002) als buitenpromovendus verbonden aan de Leidse faculteit. Als advocaat procedeert zij in zaken over verzekerings- en schadevergoedingskwesties, en in geschillen over aansprakelijkheid, vooral bij bedrijfsongevallen en medische aansprakelijkheid. Zij treedt op aan de zijde van verzekeraars. De door haar gevoerde cassatieprocedures liggen op hetzelfde vlak; zij procedeerde onder meer in zaken over verzekeringstechnische kwesties, (shock)schade, medische aansprakelijkheid en aansprakelijkheid voor gebrekkige medische hulpmiddelen. Zij geeft lezingen en publiceert regelmatig over aansprakelijkheidsrechtelijke onderwerpen, onder andere als medeauteur van een handboek over personenschade en als annotator van rechterlijke uitspraken.

In de boekenreeks van het E.M. Meijers Instituut van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden zijn in 2020 en 2021 verschenen:

- MI-346 J.V.O.R. Doekhie e.a., *Invoering jeugdstrafrecht in Caribisch Nederland: een verkenning naar een jeugdstrafrechtmonitor*, Den Haag: Boom criminologie 2020, ISBN 978-94-6236-151-5
- MI-347 A. Varga, *Establishing State Responsibility in the Absence of Effective Government*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-348 M. Darouei, *Managing a Sustainable Career in the Contemporary World of Work: Personal Choices and Contextual Challenges*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-349 N. Strohmaier, *Making Sense of Business Failure. A social psychological perspective on financial and legal judgments in the context of insolvency*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-350 S. Kouwagam, *How Lawyers Win Land Conflicts for Corporations. Legal Strategy and its Influence on the Rule of Law in Indonesia*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-351 A.D. Sarmiento Lamus, *The proliferation of dissenting opinions in international law. A comparative analysis of the exercise of the right to dissent at the ICJ and the IACtHR*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-352 B. Ribeiro de Almeida, *Building land tenure systems. The political, legal, and institutional struggles of Timor-Leste*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-353 K.A.M. van der Zon, *Pleegrechten voor kinderen. Een onderzoek naar het realiseren van de rechten van kinderen die in het kader van de ondertoezichtstelling in een pleeggezin zijn geplaatst* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2020
- MI-354 E.G. van 't Zand e.a., *Bestuurlijke boetes en de Verklaring Omtrent het Gedrag. Een onderzoek naar de realiseerbaarheid en wenselijkheid van het betrekken van bestuurlijke boetes bij de VOG-screening aan de hand van een casestudy naar handhaving en integriteit in de financiële sector*, Den Haag: Boom juridisch 2020, ISBN 978 94 6290 843 7
- MI-355 J. Boakye, *Understanding Illegal Logging in Ghana. A Socio-Legal Study on (non)Compliance with Logging Regulations*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-356 N. Sánchez, *International law and the sustainable governance of shared natural resources. A principled approach*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020, ISBN 978 94 0282 145 1
- MI-357 S.S. Arendse, *De uiterlijke verschijningsvorm in het strafrecht. Een analyse van de jurisprudentie van de Hoge Raad*, (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2020, ISBN 978 94 6290 844 4
- MI-358 J. Reef, M. Jeltjes & Y.N. van den Brink, *De PIJ-maatregel doorgelicht. Juridische grondslagen, populatiekenmerken, gedragsverandering en recidive*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020, ISBN 978 94 6240 608 7
- MI-359 S. Guo, *Recognition of Foreign Bank Resolution Actions*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-360 B. Muscat, *Insolvency Close-out Netting: A comparative study of English, French and US laws in a global perspective*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-361 J.M. ten Voorde, S.V. Hellemons & P.M. Schuyt, *Discriminatie als strafbeïnvloedende omstandigheid bij strafbare feiten, Een rechtsvergelijkende studie*, Den Haag: Boom juridisch 2020, ISBN 978 94 6290 8710
- MI-362 F. Afandi, *Maintaining Order: Public Prosecutors in Post-Authoritarian Countries, the Case of Indonesia*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2020
- MI-363 R.M. Koenraadt, M.M. Boone, S.E. Rap & S. Kappert, *Financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht. Een onderzoek naar het verloop, de resultaten en mogelijke uitbreiding van verplicht financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2020, ISBN 978 94 6290 933 5
- MI-364 J.J. Asscher, Y.N. van den Brink, H.E. Creemers, E. Huls, E.K. van Logchem, N. Lynch & S.E. Rap, *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmis-*

- drijven in internationaal perspectief, Den Haag: Boom juridisch 2020, ISBN 978 94 6290 943 4
- MI-365 M.P.A. Spanjers, *Belastingbudget. Onderzoek betekenis budgettaire impact belastingen bij parlementaire vaststelling belastingwetgeving* (diss. Leiden), Den Haag: Flosvier 2021, ISBN 978 90 8216 072 7
- MI-366 J. Zhang, *The Rationale of Publicity in the Law of Corporeal Movables and Claims. Meeting the Requirement of Publicity by Registration?* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2021
- MI-367 B.C.M. van Hazebroek, *Understanding delinquent development from childhood into early adulthood in early onset offenders* (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021, ISBN 978 94 6421 2723
- MI-368 M.R. Manse, *Promise, Pretence and Pragmatism – Governance and Taxation in Colonial Indonesia, 1870-1940* (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-369 M.E. Stewart, *Freedom of Overflight: – A Study of Coastal State Jurisdiction in International Airspace* (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-370 M.T. Beumers, *De bescherming van immateriële contractuele belangen in het schadevergoedingsrecht* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2021, ISBN 978 94 6290 962 5
- MI-371 C.M. Sandelowsky-Bosman, T. Liefwaard, S.E. Rap & F.A.N.J. Goudappel, *De rechten van ongedocumenteerde kinderen in Curaçao – een gezamenlijke verantwoordelijkheid*, Den Haag: Boom juridisch 2021, ISBN 978-94-6290-965-6
- MI-372 G.J.A. Geertjes, *Staatsrecht en conventie in Nederland en het Verenigd Koninkrijk*, (diss. Leiden), Zutphen, Uitgeverij Paris bv 2021, ISBN 978 94 6251 270 2
- MI-373 L. Noyon, *Strafrecht en publieke opinie. Een onderzoek naar de relatie tussen de strafrechtspiegeling en het publiek, met bijzondere aandacht voor het Openbaar Ministerie*, (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2021, ISBN 978 94 6290 978 6
- MI-374 F. Behre, *A European Ministry of Finance? Charting and Testing the National Constitutional Limits to EU Fiscal Integration*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-375 R. Spence, *Collateral transactions and shadow banking* (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-376 B.H.M. Custers, F. Dechesne & S. van der Hof (red.), *Meesterlijk. Liber amicorum ter gelegenheid van het emeritaat van prof. dr. Jaap van den Herik*, Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-377 E. Campfens, *Cross-border claims to cultural objects. Property or heritage?*, (diss. Leiden), The Hague: Eleven 2021, ISBN 978 94 6236 250 5
- MI-378 S.R. Bakker, *Uitzonderlijke excepties in het strafrecht. Een zoektocht naar systematiek bij de beslissingen omtrent uitsluiting van strafrechtelijke aansprakelijkheid in bijzondere contexten*, (diss. Rotterdam), Den Haag: Boom juridisch 2021, ISBN 978 94 6290 998 4, ISBN 978 90 5189 194 2 (e-book)
- MI-379 M. Gklati, *Systemic Accountability of the European Border and Coast Guard. The legal responsibility of Frontex for human rights violations*, (diss. Leiden), Alblasterdam: Ridderprint 2021
- MI-380 C.-I. Grigorieff, *The Regime for International Air Carrier Liability. To what Extent has the Envisaged Uniformity of the 1999 Montreal Convention been Achieved?*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2021
- MI-381 M. Stam, *Essays on Welfare Benefits, Employment, and Crime*, (diss. Leiden)
- MI-382 C.M.F. Mommers, *Voluntary return and the limits of individual responsibility in the EU Returns Directive*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp Printing 2022, ISBN 978 94 6421 583 0
- MI-383 M.E. Franke, *Over de grens van de onrechtmatige daad. Een onderzoek naar de plaats van de rechtvaardiging in het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2022, ISBN 978 94 6290 152 0